

Håpets skole

Inge Eidsvåg

“Siden krigen begynner i menneskenes sinn, er det i menneskenes sinn at freden må bygges”.

Slik står det å lese i UNESCOs konstitusjon fra 1945. De må ha en sterk tro på dette budskapet de lærere og foreldre i Vukovar, som nå i tre år har arbeidet for å bygge en felles skole for serbere, kroater og andre etniske minoriteter.

Vukovar er en by i Øst-Slavonia, ved elva Donau, nordøst i Kroatia. Etter at Kroatia erklærte seg uavhengig fra Jugoslavia den 25. juni 1991, ble området beleiret av den jugoslaviske hær i august samme år. Det langvarige slaget ble blodig og nådeløst. Den 18. november falt Vukovar etter voldsomme kamper. Tusenvis av mennesker var drept eller såret, mange var jaget på flukt, 75 % av alle bygninger var ødelagt, bla. kirker, offentlige bygninger, ja til og med det gamle vanntårnet i byen. Etter Erdutavtalen i 1995 administrerte FN regionen der Vukovar ligger. 15. januar 1998 ble området formelt

gjenforent med Kroatia.

Da var folketallet redusert til det halve, og byen var etnisk delt. Serbiske barn gikk på serbiske skoler, kroatisk barn på kroatisk skoler. Der de brukte samme bygninger, gikk de i to skift for ikke å møtes. Mange som levde i blandingsskole hadde flyktet eller var blitt skilt.

Segregering er en effektiv måte å skape grobunn for fiendebilder, og fiendebildene mellom de etniske gruppene i Vukovar har vokst. Hva verre er: en undersøkelse utført av forskere fra Universitetet i Zagreb i 2003 konkluderte med at fiendebildene var sterkere hos barna enn hos de voksne. Dette ble forklart med at ungene som vokste opp i de etniske gettoene hadde liten eller ingen kontakt med barn fra den andre siden. Dessuten hadde ikke de – slik de voksne hadde – noen positive erfaringer med ”de andre” fra før krigen.

Mange foreldre var ikke fornøyd

med situasjonen i de etnisk segregerte skolene. De så at den gikk ut over ungene. Som en far sa: ”Hvis situasjonen fortsetter slik, vil våre barn en dag gjenta våre feilgrep og starte en ny krig.” I denne situasjonen var det at Nansen Dialogsenteret i Osijek i 2003 tok initiativet til prosjektet ”Ny skole”. Hensikten var å gi de foreldre som ønsket det en mulighet til å sende sine barn til en felles, multietnisk skole.

Møysommelig har Dialogsenteret i Osijek – sammen med lærere og foreldre i Vukovar - arbeidet med å skape tillit og forsoning. Metoden var dialog. Tankegangen var denne: uten dialog, ingen tillit og forsoning; uten tillit og forsoning ingen felles skole; uten felles skole, ingen varig fred.

Dialogsenteret i Osijek har derfor arrangert en rekke møter med lærere og foreldre fra blandete etniske grupper. Hensikten har vært å bryte ned fiendebilder og bygge tillit. Bare slik kan man legge grunnlaget for en skole for *alle* Vukovars barn. I oktober 2005 ble foreldreorganisasjon ”For Vukovars barn” stiftet.

Samtidig begynte grupper av lærere, i samarbeid med pedagogiske eksperter, å utarbeide nye læreplaner. For den nye skolen skal ikke være en kopi av de allerede eksisterende

skoler. I den nye skolen vil man legge mye mer vekt på *samarbeid* og *integrering*. Samarbeid mellom elever og lærere, mellom lærerne, mellom lærere og foreldre. De vil skape en skole der alle føler tilhørighet og eierskap til skolen. Og man skal i større grad ta utgangspunkt i forutsetningene hos det enkelte barn når undervisningen legges opp.

Dessuten vil de innføre et nytt fag: *Regionens kulturelle og åndelige arv*. Dette skal være et integrerende fag der alle elever skal få lære - og erfare i praksis - at de har del i regionens kultur, religion, språk og verdier. Og at deres egenart blir respektert. Elever skal kunne velge å få undervisning også om sine morsmål, enten dette er serbisk, tysk, ungarsk eller andre språk.

Både lærere, foreldre og representanter for lokale skolemyndigheter har hatt flere studiebesøk på Lillehammer, senest i september i fjor. Da gjennomførte en bredt sammensatt gruppe et 10 dagers seminar på Nansenskolen. Seminaretts hovedtema var: ”Utdanning – nøkkelen til gjenoppbygging av identitet og et flerkulturelt samfunn”. De reiste hjem med nye kunnskaper, impulser og inspirasjon.

Hvem er så motstanderne av en fel-

les skole? Det er nasjonalistene og mange av de lokale politikerne. Disse lever (bokstavelig talt) av at de etniske motsetningene opprettholdes. Alt som smaker av forsoning vil true deres maktbaser. Fiendebilder, hat, segregering, forsterkede fiendebilder – det er denne onde sirkelen som må brytes. Og det er dette den nye skolen tar mål av seg å bidra til.

Ofte blir fredsarbeiderne i Nansen Dialogsentrene på Balkan spurt: ”Men er ikke gjenoppbygging av nedbrente bygninger og investering i helse og utdanning viktigere enn dialog og forsoning? Og hva med minerydding og demokratiske reformer i fylker og kommuner?” De svarer: ”Jo, alt dette er viktig. Men uten *forsoning* mellom de etniske gruppene vil ikke noe av dette skje, verken økonomisk utvikling, økt sikkerhet eller mer demokrati. For hvem vil investere i et samfunn der krigsretorikken fremdeles ulmer? Hvilken sikkerhet opplever mennesker i byer som er etnisk delt og der kontakt over grensen blir sett på som forræderi? Hvilke demokratiske reformer er mulig der de som skal samarbeide betrakter hverandre som fiender?”

Det blir ikke fred på Balkan før det blir forsoning mellom de etniske og religiøse gruppene. Det blir ikke

forsoning mellom de etniske og religiøse gruppene før det blir dialog mellom dem. Så enkelt – og så vanskelig.

Dialog er en samtale mellom mennesker som har forskjellig syn og der hensikten er å lære av hverandre. Lytte – lære – forandres, det er dialogens viktige kjennetegn. Der *propagandaen* søker å omvende den andre, søker vi gjennom dialogen å forstå den andre. Der vi gjennom *debatten* søker å vinne over den andre, søker vi gjennom dialogen å overvinne stereotypier og fiendebilder hos oss selv. Der vi gjennom *forhandlinger* forsøker å oppnå enighet, forsøker vi gjennom dialogen å forstå. En større forståelse av den andre blir også en dypere forståelse av meg selv.

Dette betyr ikke det samme som lettvint relativisme eller at vi senker kursen på egne verdier. Jeg oppgir ikke det jeg holder for sant og rett, hvis ikke sterke grunner overbeviser meg. Men det betyr en innsikt om at mine erfaringer er mine erfaringer. Andre har andre erfaringer. Hvis jeg hadde vært i deres sted, ville jeg antakelig ha tenkt og handlet som dem. Jeg vil anstrenge meg for å forstå deres tenkemåte. Ikke for ukritisk å overta den, men for å få et sannere bilde av verden.

Hvorfor er dette skoleprosjektet i Vukovar så viktig? Det er viktig for barna i Vukovar og deres framtid. Fortsatt segregering vil lenke dem

til et liv i uforsonlighet og hat. Men en felles skole vil også ha stor symbolsk betydning for hele Balkan. Hvis man i en by som Vukovar greier å bygge broer mellom de etniske gruppene, vil man også kunne greie det andre steder. Hvis Vukovar – hvorfor ikke Mitrovica, Bujanovac, Jegunovce, Mostar?

Den nye skolen i Vukovar blir derfor en håpets skole. For det *er* i menneskenes sinn at freden bygges.

Inge Eidsvåg
forfatter og lektor ved Nansenskolen
E-post: inge.eidsvaag@
nansenskolen.no